INTRODUCTION TO PSYCHOLOGY

دەروازەیەک بۆ دەروونزانی

بە سەرپەرشتی

د. مروان طاهر الزعبي

نـــووســەران

د. مروان طاهر الزعبي
د. يوسف عبدالوهاب أبو حمدان
د. محمد محمود بني يونس

د. عباطة ضبعان ظاهر
د. محمد عبدالرحمن شقيرات
د. أشرف فارس القضاة

وەرگێڕانی

ئازیز قادر میراودەلی

20454

Preview sample - page 1 of 18 - Soran University Academic Digital Library

ناوی کتێب: دەروازەیەک بۆ دەروونزانی.

نووسینی: کۆمەڵێک نووسەر.

وەرگێڕانی: نازیز قادر میراودەلی.

پێداچوونەوەی: شیروان حسین خۆشناو

نەخشەسازی ناوەوە کۆمپیوتەری نارین (محمد علی).

نۆرەو ساڵی چاپ یەکەم ٢٠١٩ ز.

ژمارەی سپاردن (٨٤٥)ی ساڵی (٢٠١٨)ی پێدراوە.

هەولێر: بازاڕی زانست بۆ کتێب و چاپەمەنی

Website: www. nareenpub. com

nareenpub@gmail. com

تەلەفۆن: ٢٥١١٩٨٢ ٦٦ (٠٠٩٦٤)

مۆبایل: ٠٠٩٦٤ ٧٥٠٤٠٦٤٦١٠

Preview sample - page 2 of 18 - Soran University Academic Digital Library

ناوەڕۆك

بابەت — لاپەڕە

پێشەکی نووسەر ٢

نازیز قادر میراودەلی ٣

پێشەکی وەرگێڕ ٥

پێشەکی نووسەران ٩

پوختەیەك دەربارەی ئەو نوسەرانەی بەشداربوون لە نوسینی نەو پەرتووکەدا، کردووە ١٣

بەشی یەکەم: ڕاستی و ناوەڕۆکی دەروونزانی ١٩

مرۆڤ و دەروونزانی ١٩

پێناسەی دەروونزانی ٢٠

میژووی دەروونزانی ٢١

چەمکی ڕەفتار لە دەروونزانیدا ٢٣

ڕەفتارو ژینگە ٢٥

دەروونزانی لە ڕەفتاری ئاژەڵ دەکۆڵێتەوە ٢٦

توتا بخانەکانی دەروونزانی ٢٨

Preview sample - page 3 of 18 - Soran University Academic Digital Library

٢٨ .....

١- قوتابخانە کلاسیکەکان .....

٣٢ .....

٢- قوتابخانە یان ناڕاستە نوێیەکانی دەروونزانی .....

٣٧ .....

دەرکەوتنی بواره جیاوازەکانی دەروونزانی .....

٣٨ ..... :(General Psychology) دەروونزانی گشتی

٣٨ ..... :(Developmental Psychology) دەروونزانی گەشە

٣٩ ..... :(Social Psychology) دەروونزانی کۆمەڵایەتی

٣٩ .....:(of Learning Psychology) دەروونزانی فێربوون

٣٩ ..... :(Experimental Psychology) دەروونزانی ئەزمونی

٤٠ ..... :(Personality Psychology) دەروونزانی کەسیەتی

٤٠ .....:(Educational Psychology) دەروونزانی پەروەردەیی

٤٠ .....:(Psychology of Adolescence) دەروونزانی هەرزەکاری

٤٠ ...:(Abnormal Psychology) دەروونزانی نائاساییەکان_ دەگمەنەکان_

٤١ .....:(Clinical Psychology) دەروونزانی کلینیکی

٤١ .....:(Counseling Psychology) ڕێنمایی دەروونی

٤١ ..... :(Business Psychology) دەروونزانی کار

٤٢ .....:(Applied Psychology) دەروونزانی پراکتیکی

Preview sample - page 4 of 18 - Soran University Academic Digital Library

پێوانەی دەروونی (Psychometric): ٥٨٧
دەروونزانی تاوان (Criminal Psychology): ٤٢
سەرچاوەکانی بەشی یەکەم ٤٢
بەشی دووەم: ڕێبازەکانی توێژینەوە لە دەروونزانیدا ٤٥
پێشەکی ٤٩
توێژینەوەی زانستی ٤٩
قۆناغەکانی توێژینەوەی زانستی ٥٠
کێشەی توێژینەوەی زانستی ٥١
چۆنیەتی دارشتنی کێشەی لێکۆڵینەوەکە ٥٣
کەرەستەکانی توێژینەوەی زانستی ٥٤
پۆلێنکردنی توێژینەوەکانی دەروونزانی ٥٥
دابەشکردنی ڕێبازە زانستییەکان ٥٧
١- ڕێبازی وەسفی: ٥٩
٢- ڕێبازی ئەزموونی: ٥٩
٣- ڕێبازی میژوویی ٦١
٤- ڕێبازی بەیەکەوە بەستراو (تێکەڵکێش) ٦٤
..... ٦٥

Preview sample - page 5 of 18 - Soran University Academic Digital Library

٥- رێبازی کلینیکی ٦٦
سەرچاوە سەرەکییەکان ٦٧
سەرچاوە لاوەکیەکان ٦٨
جۆرەکانی نمونە ٦٩
سەرچاوەکانی بەشی دووەم ٧١
بەشی سێیەم: رۆڵی کۆنەندامی دەمار و هۆرمۆنی لە رەفتاری مرۆڤدا ٧٥
دابەشکردنی کۆنەندامی دەمار ٧٥
پەیوەندی نێوان کۆنەندامی دەمارو رەفتاری گشتیی مرۆڤ ٧٧
پەیوەندی نێوان کۆنەندامی دەمارو پرۆسە ژیرییە زانەکییەکان ٨٢
یەکەم: پەیوەندی نێوان کۆنەندامی دەمار و هەردوو پرۆسەی هەستکردن و پەیبردن ٨٢
دووەم: رۆڵی کۆنەندامی دەمار لە رێکخستنی پرۆسەی سەرنجداندا ٨٨
سێیەم پەیوەندی نێوان کۆنەندامی دەمارو هەردوو پرۆسەی فێربوون و یادگە ٩٠
چوارەم: پەیوەندی نێوان کۆنەندامی دەمارو پرۆسەی یادگە ٩٣
پێنجەم: پەیوەندی نێوان کۆنەندامی دەمارو پرۆسەی زمان ٩٥
شەشەم: پەیوەندی نێوان کۆنەندامی دەمارو زیرەکیی ٩٧

Preview sample - page 6 of 18 - Soran University Academic Digital Library

پەیوەندی نێوان کۆنەندامی دەمارو پرۆسە ژیریییە نازانەکییەکان ٩٨
یەکەم: پەیوەندی نێوان کۆنەندامی دەمارو پرۆسەی پالنەرێتی ٩٨
دووەم: ڕۆڵی کۆنەندامی دەمار لە ڕێکخستنی پرۆسەی هەڵچوونەکان ٩٩
ڕۆڵی دەمارە گوێزەرەوە کیمیاییەکان لەڕەفتاری گشتی مرۆڤدا ١٠٣
پەیوەندی نێوان کۆنەندامی هۆرمۆنی و ڕەفتاری گشتی مرۆڤ ١٠٤
سەرچاوەکانی بەشی سێیەم ١١١
بەشی چوارەم: هەستکردن و پەیبردن ١١٥
هەستکردن و پەیبردن ١١٥
هەستکردن ١١٥
چەمکی هەستکردن ١١٥
چۆنیەتی ڕوودانی هەستکردن ١١٦
جۆرەکانی هەستەوەر ١١٨
١- بینین ١١٩
٢- بیستن ١١٩
٣- بۆنکردن ١٢٠
٤- تامکردن ١٢١

Preview sample - page 7 of 18 - Soran University Academic Digital Library

٥- هەستەوەرە پێستییەکان ١٢١
هەندێك چەمکی پێویست لە پرۆسەی هەستکردندا ١٢٢
پەیبردن ١٢٣
نەو هۆکارانەی کاریگەری لەسەر پەیبردن دروستدەکەن ١٢٥
تایبەتمەندیەکانی پەیبردن ١٢٧
رەهەندەکانی پرۆسەی پەیبردن ١٢٩
تیۆرەکانی پەیبردن ١٢٩
تیۆری ژینگەیی ١٢٩
تیۆری بونیادنان ١٣١
هەندێك نمونەی پەیبردن ١٣٢
١- نمونە هاوچەشەکان _ هاوجۆرەکان_ : ١٣٢
٢- نمونەی شیکردنەوەی ڕووکارەکان ١٣٣
سەرچاوەکانی بەشی چوارەم ١٤١
بەشی پێنجەم: قۆناغەکانی گەشەی مرۆڤ ١٤٥
بابەتی دەروونزانی گەشە ١٤٥
ناماڵنجی خوێندن و لێکۆڵینەوە لە دەروونزانی گەشە ١٤٦

Preview sample - page 8 of 18 - Soran University Academic Digital Library

سروشتی گەشەی مرۆڤ ٥٩١
پێشەکییە زانستییەکانی لێکۆڵینەوە لە گەشەی مرۆڤ ١٤٨
تایبەتمەندییەکانی گەشەی مرۆڤ ١٥٠
قۆناغەکانی گەشەی مرۆڤ ١٥١
١. قۆناغی سکپڕی (پێش لەدایک بوون) ١٥٩
٢. قۆناغی لەدایکبوون (لە لەدایکبوونەوە تا دوو هەفتە): ١٥٩
٣. قۆناغی شیرەخۆری (ساڵی یەکەم و دووەمی تەمەنی منداڵ دەگرێتەوە) ١٦٣
٤. قۆناغی منداڵیی پێشوەخت (ساڵەکانی پێش قوتابخانە ٣-٤-٥) ١٦٨
٥. قۆناغی منداڵیی ناوەڕاست (ساڵەکانی ٦-٧-٨ دەگرێتەوە) ١٧٢
٦. قۆناغی منداڵی دواکەوتوو (ساڵەکانی ٩-١٠-١١ دەگرێتەوە) ١٧٣
٧. قۆناغی هەرزەکاریی (لە ١٢ بۆ ١٨ ساڵی دەخایەنێت) ١٧٤
٨. قۆناغی پێگەیشتن (کە ١٨- ٦٠ ساڵی دەگرێتەوە) ١٧٨
٩. قۆناغی پیریی (لە٦٠ ساڵییەوە هەتا مردن) ١٧٩
سەرچاوەکانی بەشی پێنجەم ١٨٠
بەشی شەشەم: فێربوون ١٨١
پێناسەی پرۆسەی فێربوون (Learning definition) ١٨٥

Preview sample - page 9 of 18 - Soran University Academic Digital Library

تایبەتمەندی نەرکەکانی پرۆسەی فێربوون (Features & Functions of Learning) ١٨٦
هۆکارە کاریگەرەکانی پرۆسەی فێربوون ١٨٧
پێوانەکردنی پرۆسەی فێربوون ١٨٩
نەو تیۆرانەی لێکدانەوەیان بۆ پرۆسەی فێربوون کردووە ١٩٠
تیۆرە بەیەکەوە بەستراوەکان ١٩٢
تیۆرە نەرکییەکان ١٩٩
سەرچاوەکانی بەشی شەشەم ٢٠٧
بەشی حەوتەم: یادگەی مرۆڤ ٢١١
پێناسەی یادگە ٢١١
قۆناغەکانی یادگە stages of memory ٢١١
کاریگەری دەستپێك (سەرەتاکان) و کاریگەری دواییەکان (کۆتاکان) ٢١٥
یادگەی کورت مەودا یان یادگەی کارا یان کارکەر (بکەر)؟ ٢١٨
پێکهاتەکانی یادگەی کارکەر (بکەر) ٢٢٠
یادگەی درێژ مەودا ٢٢٣
یادگەی رێککاری ٢٢٥

Preview sample - page 10 of 18 - Soran University Academic Digital Library

یادگەو میانە (چوارچێوە ڕووداوەکە) ٥٩٣
یادگەو کاریگەری میانە (چوارچێوە) (context) ٢٢٦
نەودیویادگە Met memory ٢٢٦
دیاردەیەکی سەر زمان Tip of the tongue ٢٣٢
ژیریی نانامادە _ بزر _ ون (غائب) Absent Minded ٢٣٣
پێوانەکردنی یادگە ٢٣٤
١. بیرهاتنەوەی ئازاد Free recall ٢٣٦
٢. زانین یان جیاکردنەوە Recognition ٢٣٦
٣. بیرهاتنەوە یان گێڕانەوە بە یارمەتی Cued Recall ٢٣٧
٤. پێوانەکردنی کاریگەری فێربوون Effect of learning ٢٣٧
٥. بیرهاتنەوەی بێ ئاگایانە (بیرهاتنەوە بەبێ ئاگایی - لەخۆوە) Remembering without awareness ٢٣٩
لەدەستدانی یادگە Amnesia ٢٣٩
١. لەدەستدانی یادگە دوای ڕووداوەکە (لەدەستدانی دوایی یادگە) antrograde amnesia : ٢٤٠
٢. لەدەستدانی یادگەی پێشوەخت retrograde amnesia : ٢٤١
تیۆرەکانی بیرچوونەوە Theories of forgetting ٢٤١
٢٤٩

Preview sample - page 11 of 18 - Soran University Academic Digital Library

لەناوچوون Decay ٢٤٩

تێکەڵاوبوون Interference ٢٥٠

ڕێگاکانی چاککردنی _ یان بە تەکنیککردنی_ یادگە Mnemonic Techniques ٢٥١

بنەمای دەماریی یادگە Neurobiology of memory..... ٢٥٤

سەرچاوەکانی بەشی حەوتەم ٢٥٧

بەشی هەشتەم: زیرەکی و توانا ژیرییەکان ٢٦٣

زیرەکی چیە؟ ٢٦٤

ئایا زیرەکی بۆماوەییە یان بەدەستهێنراوە؟ ٢٦٨

تیۆرەکانی زیرەکی..... ٢٧٢

تیۆری زیرەکیی دووهۆکار ٢٧٣

تیۆری زیرەکیی هەمەجۆر ٢٧٤

توانای گشتی ژیریی (g) ٢٧٧

١. توانای شیکردنەوەی زمانەوانی (verbal reasoning ability) ٢٧٧

٢. توانای شیکارکردنی ژمارەکان (Numerical reasoning ability) .. ٢٧٨

٣. توانای بیرکردنەوەی بۆشایی (Spatial reasoning ability) ٢٧٩

Preview sample - page 12 of 18 - Soran University Academic Digital Library

تایبەتمەندییە دەروونییەکانی کەسانی زیرەک ٢٨١
پێوانەکردنی زیرەکی ٢٨٩
١. بەراوردکردنی توانای ژیری بە تەمەنی کاتەوە ٢٩٠
٢. پێوانەکردنی توانا ژیرییە تایبەتەکان- مەبەستی لێی نەوەیە کە هەریەک لەو
توانایانە بۆ شتێک دیاری یان تایبەتکراون ٢٩٢
گەشەپێدانی (پەرەپێدانی) زیرەکی ٢٩٨
ڕاهێنانە ژیرییەکانی گەشەپێدانی زیرەکی ٢٩٩
سەرچاوەکانی بەشی هەشتەم ٣٠٩
بەشی نۆیەم: پاڵنەرەتی مرۆڤ ٣١٥
چەمکی پاڵنەرێتی ٣١٨
تیۆرە پاڵنەرەکان ٣١٩
تیۆرە مرۆڤایەتیەکان ٣٢١
تیۆرە زانەکییەکان ٣٢٦
تیۆرە ڕەفتارییەکان ٣٣١
پاڵنەرێتی ناوخۆیی و دەرەکی ٣٣٧
ڕێگاکانی زیاکردنی پاڵنەرێتی ٣٤٦

Preview sample - page 13 of 18 - Soran University Academic Digital Library

دە رێگا بۆ زیادکردنی پالنەریەتی خوێندن و فێربوون ٣٤٧
دە رێگا بۆ زیادکردنی پالنەریەتی کارکردن ٣٥١
سەرچاوەکانی بەشی نۆیەم ٣٥٧
بەشی دەیەم: کەسیەتی مرۆڤ ٣٦٣
پێناسەی کەسیەتی ٣٦٣
پێکهاتەکانی کەسیەتی ٣٦٥
کەسیەتی ناسایی ٣٦٦
پێکهێنەرەکانی کەسیەتی ٣٦٦
1. پێکهێنەرە بیۆلۆجیەکان ٣٦٦
٢. پێکهێنەرە ژینگەیی و کۆمەلایەتییەکان ٣٦٩
٣. پێکهێنەرە جوگرافیەکان ٣٧٠
٤. پێکهێنەرە رۆشنبیریەکان ٣٧٠
٥. پێکهێنەرە فێرکارییەکان ٣٧٠
تیۆرەکانی کەسیەتی ٣٧١
١. تیۆرەکانی ناماددگی (چەشن و تایبە تمەندییەکان) ٣٧٢
٢. تیۆرەکانی دەروون دینامی: ٣٨١

Preview sample - page 14 of 18 - Soran University Academic Digital Library

٥٩٧

٣. تیۆرە ڕووکەشیەکان ٣٨٦

٤. تیۆرە ڕەفتاریەکان ٣٨٩

پێوانەکردنی کەسیەتی ٣٩٤

سەرچاوەکانی بەشی دەیەم ٣٩٩

بەشی یانزەیەم: شڵەژانە دەروونییەکان ٤٠٣

ناسایی و نائاسایی (Normality & Abnormal) ٤٠٣

پۆلێنکردنی شڵەژانە دەروونییەکان ٤٠٩

هۆکاری شڵەژانە دەروونییەکان ٤١٠

نمونەی هۆکارەکانی شڵەژانە دەروونیەکان ٤١٣

١. نمونە بیۆلۆجیەکان Biological model ٤١٣

٢. هۆکارە دەروونییەکان psychological factors ٤١٦

جۆرەکانی شڵەژانە دەروونیەکان ٤١٩

شڵەژانەکانی دڵەڕاوکێ (نیگەران) Anxiety Disorders ٤١٩

شیزۆفرینیاو شڵەژانە سایکۆسێسیەکانی تر ٤٢٨

شڵەژانەکانی میزاج mood disorder ٤٤٦

Preview sample - page 15 of 18 - Soran University Academic Digital Library

شلەژانە سێکسیەکان و گرفتی نەرکە سێکسیەکان ٤٥٧

شلەژانە زانەکیەکان Cognitive Disorders ٤٦١

شلەژانەکانی منداڵیی و هەرزەکاریی Disorders Of Childhood &
Adolescence ٤٦٢

شلەژانەکانی خۆراك و چێنیسی Eating Disorders & Obesity ٤٦٤

شلەژانی شێوە جەستەیی و شلەژانی دابڕان یان جیابوونەوە Somatoform &
Dissociative Disorder ٤٦٧

سەرچاوەکانی بەشی یانزدیەم ٤٧٣

بەشی دووانزدیەم: شێوازەکانی چارەسەری دەروونی ٤٨١

پێشەکییەکی مێژووییانە ٤٨١

چارەسەری دەروونیی شیکاری (شیکاری دەروونی) (١٨٩٠ هەتا کۆتاییەکانی
١٩٣٠) ٤٨٥

ناماناجەکانی چارەسەری دەروونی بە پێی تیۆری شیکاری دەروونی ٤٩٦

رێگاکانی چارەسەری شیکاری ٤٩٧

چارەسەری دەروونیی رەفتاری ٤٩٩

هەندێك شێوازی چارەسەری رەفتاری ٥٠٨

چارەسەری دەروونیی زانەکی ٥١٢

Preview sample - page 16 of 18 - Soran University Academic Digital Library

شێوازە چارەسەرییەکانی تر ٥١٨
سەرچاوەکانی بەشی دووانزەیەم ٥٢١
بەشی سیانزەیەم: دەروونزانی و ژیانی کۆمەلایەتی ٥٢٥
ڕاستی و ناوەڕۆکی دەروونزانی کۆمەلایەتی ٥٢٥
شێوازەکانی کاریگەری کەسانی تر لەسەرمان ٥٢٩
قایلکردن یان ڕازیکردن (قەناعەت پێهێنان) ٥٢٩
گونجان (تەبایی) ٥٣٢
گوێڕایەڵیکردن (مل کەچیکردن) ٥٣٥
پەیوەندیە کۆمەلایەتیەکان لەنێوان پێگەیشتووواندا ٥٣٩
یەکەم: موعجیب بوون و کێشکردن یان ڕاکێشانی سەرەتایی ٥٤٣
١. هۆکارەکانی ناوێتەبوون ٥٤٥
٢. هۆکارەکانی گونجان ٥٤٧
٣. هۆکارەکانی کێشکردنی شێوە ٥٥٠
دووەم: خۆشەویستی و پەیوەندییە دڕێژەمەوداکان ٥٥٤
خۆشەویستی چیە؟ ٥٥٦
هۆکارەکانی بەردەوامێتی خۆشەویستی ٥٦٠

Preview sample - page 17 of 18 - Soran University Academic Digital Library

سێیەم: ڕەق لێبوونەوەو لاگیری و دەمارگیریی نێوان تاکەکان ٥٦٣

سەرچاوەکانی بەشی سیانزەیەم ٥٦٧

فەرهەنگۆک ٥٧١

ناوەڕۆک ٥٨٥

Preview sample - page 18 of 18 - Soran University Academic Digital Library